

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marțea, Joi și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 45
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fie-care publicare.

Scólele și limba magiară.

2. In comitatul Hunedórei între 266.000 locuitori după conscripțiunea din 1890 sunt 17.000 magiari — mai înainte situațiunea a fost mai rea pentru că în 1880 între 250.000 locuitori, erau magiari numai 12.0000.

Limba magiară — a ocupat teren în Deva, în Hunedóra, în Simeria-colonia, Petroseni, Secarém — devenind limbă conducătoare — sau cum am dice limbă de conversare. Poporul magiar agricultor, carele și uitase limba maternă o învață dela prunci. Multe comune române caută ocașiune ca pruncii lor să învețe limba magiară. Germanii aplicați pe la fabrici și mine se nisesc a-și însuși limba magiară, ba chiar grosul românimii observă necesitatea limbei magiare. —

Și ce e mai mult dl Rethi afirmă că : dacă s'ar ordina un plebiscit că voiți a învăța unguresce? foarte puțini ar răspunde în mod negativ. Trec peste alte afirmări ale autorului, și se vedem cum a ajuns densul la conclusiunile ce le face?

Cu finea anului scolar 1892/93 memoratul autor — inspector scolar a îndreptat către curatore și scaunele scolare întrebarea : Încât se observă la adulții eșiți și preste tot în societate influința învățării limbei magiare? Au sosit răspunsuri dela 29 scóle comunale și de stat. In aceste 29 scóle au frecventat scóla : magiari 1345, germani 431, români 2148, alte némuri 89. — Scóle de stat sunt 23 și restul comunale. Intre președinții curaturilor sunt și doi români — despre cari autorul articolului afirmă, că servesc cauza scólelor magiare încredințate lor, cu asemenea fidelitate și asiduitate ; tot astfel se afirmă și despre corpul învățătoresc — în sinul căruia se afla și mulți învățători de alte naționalități.

Răspunsurile primite dela curatore și scaune sunt pre scurt următoarele:

1. Comuna Zeicani scóla de stat cu 55 elevi români și 1 magiar. Pruncii scii se vorbesc unguresce în diceri mai simple. —

2. Racașdia cu scóla de stat elevi magiari 84, români 23. Pruncii vorbesc și scriu în limba magiară. Cetesc cărți magiare și chiar din miliție scriu acasă epistole magiare etc.

3. Silvașul de jos, scóla de stat cu 2 învățători. Comuna curat română. Elevi 131 români și 2 magiari. Curatorul raportază că: tinerii eșiți din scóla întru atâta și-au însușit limba magiară, încât se înțeleg perfect unguresce și vorbesc cu bucurie limba magiară.

4. Silvașul de sus, scóla cu un învățător și 62 elevi români. Aici raportul e mai gogonat. Elevii nu numai că vorbesc și scriu unguresce dar „și la lucrul câmpului se pôte auđi vorbă ungurescă, și si cântece magiare. Aici este si scóla cu adulții sêra.

5. Gonțiga scóla comună, ajutată de stat, cu 71 elevi români, și 2 magiari. Presidiul scaunului scolar atât a fost de încântat cu ocașiunea esamenului de răspunsuri încât dice că nu a sperat un așa progres.

6. Hunedióra scóla de stat cu 5 învățători, elevi români 101, elevi magiari 141, germani 31. Raportul esemnat de Danila George — primariul de acolo, român cum s'ar dice, și de un Nehéz János ca secretariu.

Nu am crede raportului dacă din nenorocire nu l'ar scrie domnul Danila. „Dela înființarea scólei de stat, folosința limbei magiare întru atâta s'a lătit între locuitorii orașului, încât toți pricep și vorbesc limba magiară cu excepțiunea ómenilor mai bătrâni. Acesta se pôte observa în viața socială, si în atingerile oficiose. Influința activității scólei noastre se pôte observa și la locuitorii din împrejurime, cari din an în an și trimit tot mai mult prunci, ca să-și însușescă deplin limba statului.” Dl. Danila — a rămas ce e drept primar, și curator la scóla, istoria noastră însă l'va insera între cei ce cu tăciunele în mână a alungat limba română din Hunedóra — pentru interesele sale personale. Perirea ta din tine Israele!

7. Sângeorgiul de Străi. scóla comună, un învățător, elevi 93 români și un magiar.

8. Lindgina scóla de stat, un învățător cu 43 elevi români și 17 magiari.

9. Pesteni mari, scóla de stat 2 învățători, 119 elevi români și 13 magiari.

10. Puiu, scóla de stat cu 2 învățători, elevi români 90, magiari 15.

11. Beregsău, scóla de stat cu 1 învățător, elevi români 89, magiari 6. Rapórtel del scólele de sub 7 — 11 se mărginesc a constata, că elevii vorbesc și scriu unguresce.

12. Bârcea-mică, scóla de stat, un învățător, 45 elevi români și 12 magiari. Limba magiară a progresat mult și din an an se estinde în cercuri mai largi. Adulții eșiți din scóla vorbesc destul de bine unguresce.

13. Cerna-Cristur, scóla de stat, un învățător, 54 elevi români și 6 magiari.

14. Boșorod, scóla comună cu 2 învățători cu 68 elevi.

15. Ruși, scóla comună cu 1 învățător, elevi români 50 și un magiar.

16. Bărbăteni, scóla de stat cu 1 învățător, elevi români 73, magiari 10, alte limbi 7.

17. Chitid, scóla comună, un învățător, 59 elevi români, 3 magiari, alte limbi 3.

18. Băcia, scóla de stat cu 2 învățători, 62 elevi magiari și 29 români.

19. Ponorul, scóla de stat cu un învățător, elevi 38 români

In scólele de sub 13—19 rapórtel constată, că elevii vorbesc binisor unguresce.

20. Baia de Criș, scóla de stat cu 2 învățători, 49 români, 32 magiari 8 germani, și 7 slovaci. Fiecare elev eșit din scóla vorbesce și pricepe limba magiară. Părinții din împrejur cu bucurie, și trimit copii, ca să-și însușescă limba magiară. Pruncii plugarilor români — oláh — au dat răspunsuri destul de corecte — în limba dulce a patriei.

21. Petroseni, scóla societății de bășit cu 6 învățători, elevi 169 magiari, germani 194, români 38, alte limbi 37. Limba magiară atâta a progresat încât pruncii eșiți din scóla

se folosesc exclusiv de limba magiară.

22. Săcărâmbul, scóla de stat cu 4 învățători, elevi germani 94, români 64, magiari 26, alte limbi 8.

23. Livezenii, scóla de stat cu 5 învățători, elevi magiari 191, nemți 27, români 41.

In scólele din Săcărâmb și Livezeni, limba magiară s'a învățat întru atâta încât elevii eșiți o folosesc în scris, și vorbire și chiar în familie. Cetesc cărți și foi magiare.

24. Sălașul superior, cu scóla de stat, 5 învățători, elevi români 369, magiari 4, alte limbi 5.

25. Livadia, scóla de stat, 2 învățători, 176 elevi români. Pruncii eșiți din aceste scóle vorbesc unguresce, unde li se dă ocașiune, și poporațiunea vede, că are lipsă de cunoștința limbei magiare.

26. Simeria colonia, scóla de stat cu 6 învățători elevi 235 magiari, germani 34, români 27, alții 6. Aici raportul constată că cauza magiarisării a făcut progres mai mare ca în ori-ce scóla din comitatul Hunedorei. Prin elevii eșiți din scóla s'au magiarisat familii întregi.

27. Piștiș de jos, scóla de stat cu 2 învățători, elevi 35 magiari, 36 români, 4 nemți. Pruncii cetesc, scriu și vorbesc unguresce. Terenul e pregătit pentru lăfșirea limbei magiare. In familii române nu se folosesc limba magiară — fiindcă părinții și bătrânii nu-o posed. Va veni însă timpul, când pruncii eșiți din scóla, vor conduce ei familiile, în spiritul, în care au crescut.

28. Deva, cu scóla de stat de fete și de băeți, și scóla superióră de fete, 11 puteri didactice, cu 246 elevi magiari, 106 români și 39 nemți. Raportul constată, că numărul elevilor nemagiari creșce din an în an, și spiritul magiar, precum si datinele însușindu-le elevii în scóla, influința lor se observă și în viața socială și în familii.

29. Dobra, scóla de stat cu 2 învățători, și 60 elevi din cari 31 magiari și 29 români. E singura scóla de stat, unde numărul elevilor români scade. Curatorul Lazar Árpád deputat dietal — ales cu voturi ro-

FOIȚA.

POESII

— de T. Bocancea. —

Serenadă.

Dormi în liniscea cerescă
Adorata vieții mele,
Visuri dulci s'ți oglindescă
Lumi lipsite d'orice rele.

Ți-a părea că pe o colină
Noi de amor șoptim în taină
Și ne învăluie 'n lumină
Nóptea cu'nstelata-i haină.

Astfel lin visând în pace
Pân' ce vine dimineța.
Cu zimbirea ta șagace
Să mi înseninezi vieța!

La un ânger.

De n'aș vedé pământul nici cerul scilpitor,
Indemnul vieșiei l'aș reața la tine;
Cu dulcea ta blândețe mă fericesci ușor
Și astfel mi-se schimbă necasul meu în bine.

De aceea nici odată eu nu te potuita,
Și dacă lumea largă de multe ori mă 'ncântă,
Lipsindu-mi chipu'ți fraged și blândă vocea ta
Ah totă bucuria curând mi se înmormentă.

Esti visul cel mai gingaș visat de un pătimas
In órele fuginde din viață mai fericite,
Deși prin vrerea sórtei de tine nu-i părtaş
El tot ce peptu-i mișcă, nu va înceta a'ți dice.

Plutesce dar depururi cu farmec nesfârșit
Ca ângerul de pază în calea mea tăcută,
Mereu la tine cuget, idol cu foc iubit
Păstrându-ți ție tainic o adorare mută.

O dacă....

M'entrébă câte odată vr'un cucernic,
De ce tănjesec așa d'amar adese,
Ce óre fii-va'n stare să m'apese,
Vr'o grije pôte sau amor puternic?

Apoi c'al adevărului visternic
Mai dându-mi multe sfaturi bine-drese
Un viitor de îndreptare-mi țese,
Să fiu detrébă din un om nemernic

Răspunde-i-aș (ca s'emi mai dee pace)
La ce mă muștră tot așa sprețarăș
Dar nu mai pot, durerea mă și 'necă

Căci jale multă ađi în p... mi zace,
La rëndul meu ași fi și en vorbăreț
O dacă... n'ar mai fi acela „dacă“...

Sonet.

Când pașii ultimj somnoroși pe strade
Se perd în seninșta nopții d'aur.
Te-aștept și-al amintirilor tesaur
M'atrage ca'n povesti sub vechi arcade.

De prin unghere samănă că'mi sgaur
Urgelnic ca dușmane ochiade;
Povara grijelor curând îmi scade
Și le-amușcesc gura de balaur.

Oaci parcă fășuital unei rochii
Imi sună la urechi; precant ca lotrul
Il urmăresc eu din tufiș năvalnic.

Dar nicăire nu te-așă ochii,
Cu veștedul franziș se jócă votrul
Singurătății — vëndul cel șagalnic.

mănesci raporteză că scăderea elevilor români e a se atribui corteziei direcțiunii dela școala română gr. orientală din loc — contra școlii de stat. Singura Dobra strică concertul unison al raportelor.

Autorul arată, că între 61 școle magiare și câteva cu limba de propunere magiară-română, dela mai mult de jumătate nu au intrat răspunsuri.

Influența școlilor magiare trece peste hotarele comunelor proprii. Tocmai ați — dice autorul — am pertractat cauza unei comune curat române, carea pentru a treia oară cere ca în locul școlii ei gr. orientale se se ridice școlă de stat. Atari cereri sunt tot mai dese!! Unde sunt ore preoții și învățătorii români pre cari îi privește? Se fie bătaia lui D. deșu pre ei? Autorul articolului pretinde ca învățătorii aplicați la școlile de stat să scie și limba poporului, tot astfel și inspectorii de școle, se începă limba școlilor concredute lor.

„Cu mijloace puține se poate ajunge succes mare, dacă suntem cu atențiune la natura lucrurilor“. Datele produse sunt destul de elocvente. Cine are urechi de auzit, să auză.

Revista politică.

În dieta provincială a Bucovinei se urmăzează o discuție înfocată. Elementele cari compun minoritatea în dietă și sunt adversari românilor fac mare gălăgie. Sub titlu „Limba română în dietă „Gaz Buc“. anunță următoarele:

În fine limba română începu iarăși în dieta Bucovinei. Dl. Modest cav. de Grigorea are meritul de a fi întâiul, care a vorbit românește, raportând despre petițiunile date de societățile românești. Acest început este o dovadă, că reprezentanții nostri nu fac paradă cu naționalismul lor, acu sunt ocupați, extra et — câte odată — intra muros; ei îl și simt. Dl. Modest Grigercea a dat întâia oară și haina națională lucrării naționale. Pilde ca acestea vor avea efectul, că și în ochii noștri limba noastră va câștiga în preț.

Trupele franceze conduse de colonelul Bonnier au fost surprinse noptea de câtră tuaregi lângă Tubuctu în Africa și măcelărite. Senzația ce a cauzat la Paris stirea aceasta a fost foarte mare. Ziarul „Patrie“ a apărut încadrat în negru; el atacă cu violență pe superiorii lui Bonnier, cari ar fi comandat mișcarea nenorocită spre Dougoi, ér „Le Temps“ scrie:

În interesul politiceii noastre africane e necesar a se da un exemplu de putere și energii. Guvernul, a cărui hotărâre și tărie e cunoscută, va lua toate măsurile necesare: Opinia publică trebuie să primescă acest eveniment cu liniște. La începutul politiceii noastre de estensiune colonială s'ar fi încercat toate a se face din Timbuctu un nou Thavgon. Din fericire situațiunea e aci cu totul alta. Dealtfel englezilor li s'au întâmplat nenumărate astfel de casuri, ceea-ce poate să ne liniștească.

Afacerea a venit firește, și în desbaterarea camerei.

D. Casimir Perier a dat deslușiri în privința escesului de la Timbuctu, a declarat camerei, că guvernul dăduse ordine să nu se angajeze nici o expediție militară fără ca să fie consultat. Afând despre ocuparea Timbuctului, a telegrafat, în ziua de 24 Ianuarie, guvernului din Sudan, să trimetă îndărăt în Franța pe colonelul Bonnier, îndată ce circumstanțele o vor permite; a recomandat să se abțină de la orice agresiune și să se ia măsuri de precauție. Nu trebuie să se esagerizeze importanța acestui incident; guvernul a telegrafat ca să se trimetă ajutoare și a luat măsuri ca să se trimetă și din Algeria. Nu poate fi vorba de evacuarea Timbuctului; această ar fi o imprudență gravă. Guver-

nul va avisa pentru ca asemenea fapte să nu se mai întâmple și rogă pe Cameră să nu începă vre-o discuție.

Tratatul de comerț ruso-german conține 21 articole, care stabilesc tratamentul națiunii celei mai favorizate. Relațiunile comerciale reciproce nu vor fi împedicate de nici o interdicere atât la import, cât și la export sau la liberul transit.

S'a convenit ca în cas de imposiție interioară sau de supra-tacse stabilite de una din părțile contractante, asupra unor obiecte ce sunt cuprinse în tarif, cealaltă parte va pute stabili tacse analoge.

Încercările corabiilor și transporturile pe căile ferate să bucură de tratamentul național.

Tratatul este încheiat pe dece ani. Va trebui să fie denunțat cu 12 luni înainte.

Un protocol final micșorează taxele de intrare pe uscat în felul taxelor pe marea baltică și interdicie orice favoare pe mare.

Noutăți.

Alianță de arme. Ziarul „P. Lloyd“ aduce scirea, că între România și Bulgaria s'a făcut o apropiere politică, care va duce eventual la o convențiune militară.

Linia ferată Sibiu — Făgăraș. Direcția căilor ferate ne vestesc, că din 10 Februarie începând în locul trenului nr. 6123, ce circula între Făgăraș și Sibiu, va fi pus în circulație trenul nr. 6123, care va circula în modul următor: Trenul pleacă din Făgăraș la orele 4 și 05 m. după amăzi și sosesc la 4.37 în Sămbăta, la 5.07 în Viștea, la 5.37 în Arpaș, la 6.15 s'era în Porumbac, la 6.54 în Avrig, la 7.42 în Tâlmaci, la 8.03 în Veștem și la 8.33 s'era în Sibiu.

Câte diare sunt în Ungaria? Iosif Szinnyei, cvestorul „museului național“ din Budapesta, publică în „Vaşárnapi Ujság“ următoarea statistică interesantă despre starea diaristiceii în Transilvania și Ungaria. Cu totul apar aici 927 diare și scieri periodice. Dintre aceste în limba magiară apar 725, în alte limbi 192, și anume: germane 127, slave 42, române 17, italiene 3, franceze 2 și una jidovăscă. Dintre diarele nemagiare au scăzut cele slave (înainte de 1803 erau 53) și s'au înmulțit cele române cu 2 și cele germane cu 15. Din datele aceste reese, că pe 10,105 cetitori magiari cade un diar magiar; pe 15,648 germani un diar german; pe 46,545 slavi un diar slav și pe 152,324 Români, un diar român. Dela I-a anului trecut numărul total al diarelor s'a sporit cu 35.

Operă. Artiștii și profesorii de musică din România au adresat corpurilor legiuitoare o petițiune, prin care cer ca să susțină cesțiunea formării unei opere române.

Atentat. În Paris domnescă erăși mare panică. Un anarchist a s'vêrlit o bombă în cafeneaua „Terminus“, carea a esploz, dat cu o detonațiune îngrozitoare, și carea a fost umplută cu cuie, glonțe și prav de clo-rat. Au rămas rănite gren 12 persoane. Anarchistul Breton, un tânăr de 30 de ani a luat-o la fugă. Urmărit de un polițaiu el a scos revolverul și din întâmplare a rănit grav încă două persoane și pe polițist. Acestuia i-a succed în urmă a-l lovi cu sabia peste obraz și a-l conduce la poliție. Breton a mărturisit, că a voit să resbune pe Vaillant. Întrebat de medic, care a fost chemat să-l lege rana, că ar avea curagiu să-l atace și pe el, Breton a răspuns: te-aș omori, pentru-că și d-ta faci parte din burgeziune. Cu ocaziunea prinderii lui Breton populațiunea a fost așa de infuriată încât striga: morțe anarchistului și numai cu greu a putut poliția să-l scape de furia mulțimeii.

Publicațiunile istorice Hurmuzaki. Tipărirea colecțiunii de documente și a scrierilor istorice rămase dela reposatul Eudoxiu Hurmuzaki s'a început la 1876 prin decisi-

unea luată de dl Titu Maiorescu, ministru al cultelor și al instrucțiunii publice.

Pentru facerea acestei publicațiuni, ministerul a numit o comisiune compusă din dñii M. Cogălniceanu, A. Odobescu, T. Rosetti și D. Sturdze. Familia Hurmuzaki a trimis acestui din urmă manuscriptele rămase dela reposatul Eudoxiu Hurmuzaki, dându-i totodată însărcinarea și drepturile de a o reprezenta cu deplină putere întru tot ce va fi de făcut pentru publicare.

În anul 1880/81 ministerul cultelor și instrucțiunii publice a trecut această publicare Academiei.

La 1 Iuliu 1884 comisiunea publicațiunilor Hurmuzaki a luat decisiunea, ca colecțiunea de documente să se completeze, pentru secolii XIII, XIV, XV și XVI, cu documentele cari sunt tipărite prin diferite publicațiuni străine, mai ales unguresci și polone.

Prin acesta se urmărea scopul de a face un corp pe cât se poate mai complet al sorginților documentare a istoriei naționale, și a pune astfel la un loc la dispozițiunea bărbaiilor de știință, tot materialul privitor la istoria românilor.

Cu adunarea, coordonarea și tipărirea acestor documente a fost însărcinat dl Nic. Densușianu, care a lucrat fără încetare din anul 1884/85 până acum. Dsa a cules, coordonat și tipărit 2.669 documente dintre anii 1199—1552, din cari s'au format cinci volume.

Manuscripte gata de publicat mai sunt:

1. Note istorice singuraticie de E. Hurmuzaki, estrase din diferite documente făcute de dñsul în decursul cercetărilor sale în arhivele Vienei.

2. Documente culese din arhive sau copiate din cărți de Hurmuzaki pentru anii 1300—1450.

3. Documente adunate din diverse publicațiuni străine, coordonate și adnotate de dl Nic. Densușianu, pentru anii 1200—1575.

4. Documente inedite procurate din arhivele de stat din Veneția și din alte colecțiuni privitoare la anii 1650—1800.

5. Documente procurate din arhive și biblioteci publice și private din Polonia pentru anii 1601—1780.

6. Documente politice și diplomatice din întâia jumătate a secolului present.

7. Documente procurate din arhivele municipale și bisericesci ale Transilvaniei.

8. Documente grecesci adunate din arhivele dela Constantinopole și alte locuri.

9. S'a pregătit material pentru un volum, care va cuprinde toate memoriile, broșurile, discursurile și scrisorile politice ale lui Eudoxiu Hurmuzaki.

Mulțime de foi pedagogice. Precum se raporteză de către ministrul de culte prusian, în Germania apar 279 de foi și reviste pedagogice. În mai multe exemplare, se desface „Kinderfreund“ care ese în 40.000 exemplare, apoi urmăzează „Jugendfreund“, cu 32.000 exemplare și „Jugendgartenlaube“ cu 30.000 exemplare. Revista cea mai veche e „Rheinische Blätter für Erziehung und Unterricht“ fundată de Diesterweg, și care intră în anul 68 al existenței sale.

Fie-care categorie de școlă, fie-care obiect de învățământ și are revista de resortul său. La Berlin se tipăresc 43, la Lipsca 36 de foi și reviste pedagogice. Se nu ne mirăm dară, dacă se afirmă că în fruntea bărbaiilor de școlă stau pedagogii germani. Și cum stăm noi cu foile noastre?

Inchiderea politehnicului din Graz.

De mult timp între studenții dela politehnicul din Graz este o mare mișcare, în urma căreia demonstrațiunile nu vreau să mai aibă sfârșit. E deja aproape un an de când studenților li s'a interzis așa numitul „Burschenschaft“. Studenții vădend într'acesta o violare a dreptului și libertății de constituire, au făcut demonstrații mari, asupra cărorora s'a discutat chiar și în parlamentul central din Viena. În 10 Februarie ministrul anstriac de instrucțiune a dat o or-

dinațiune, prin care dispune rectorului politehnicului, să sisteze prelegerile.

Curs de pomărit. Ministrul de agricultură publică concurs pentru un curs practic de pomărit, care se va ține în B-pesta dela 28 Martie până în 6 Aprile și în Mă-năstur lângă Cluș dela 2—11 Aprile. La fie care curs vor fi primiți câte 16 învățători, cari conduc școle comunale de pomărit. Petițiunile au să se înainteze ministrului până în 1 Martie. Învățătorii admiși vor primi 15 fl. spese de călătorie și 1 fl. 50 cr. diurne.

Descoperire de anticități. Din Arad se scrie, că în comuna Panade din apropiere, nescse lucrători cari săpau o fântână au aflat o ladă de fer în pământ. Desfacend lada au aflat în ea un pahar antic roman, șese tave de aur și o mulțime mare de monede de aur. Se crede, că școlile aflate sunt de pe timpul împăratului Traian.

Cas de morțe. În Brașov a repausat prof. Ioan Seurtu în etate de 51 ani. Defunctul a servit 17 ani ca profesor la școlile reale și comerciale. Din anul 1889 a fost necesitat a se retrage în pensiune, în urma unei bôle grea de reumatism, de care a suferit până când s'a mutat la cele vecinice. Fie-i țerina ușoră!

Invitare la convenirea socială împreună cu producțiuni și joc, care se va arangia cu cooperarea reuniunii române de cântări din Lugoș și a mai multor diletanți la Timișoara în localitățile redutei orașenesci (Hotel Kronprinz) la 12/24 Februarie 1884. Începutul la 8 ore s'era Bilet de persoană 2 fl., de familie 5 fl., de loge rangul I. 3 fl., al II-lea 2 fl. Venitul curat va fi destinat pentru scopuri filantropice Bilete de intrare se dau pe lângă prezentarea invitării cu o di nainte în biroul redacțional al „Dreptății și s'era la casă.

— Tinerimea română în frunte cu inteligența din Ferihaz invită la producțiunea literară urmată de dans, ce se va da Joi 10/22 Februarie a. c. în castelul Grof Haller Louise din loc. Începutul la 7 1/2 ore s'era. Venitul curat este menit pentru provedarea elevilor s'raci din loc cu cărți școlare. Ferihaz în 29 Ianuarie 1894. Comitetul arangiatoriu. Prețurile de intrare de persoană 40 cr.

Correspondențe particulare

ale „Telegrafului Român“.

De pe Valea Gurghiuului
la 28 Ianuarie 1894

Urmăcind cine-va șicănările, la cari în împregiurările de acum e supusă, aș putea dice, întregă inteligența română, carea ține la naționalitatea ei, trebuie să ajungem la concluziunea, că acelea sunt fără margini Susținerea acestei concluziuni voui confirma-o cu un cas concret din ținutul Gurghiuului, căruia M. On. Redacțiune a „Telegrafului Român“, cu totă stima e rugata a-i da loc prin publicare și anume: În 31 Decembre 1892 ținenduse pentru a 2 oară în Gurghiu (Görgény Szt. Imre) alegerea a trei membrii pentru congregațiunea comitatensă și după ce în două rânduri, până acum, a succed alegătorilor magiari, prin apucături, durere, dând la aceste ajutoriu chiar notari români și din comune române, de a scote de atari candidații dênșilor, inteligența română a acestui cerc, care e format din comunele Ibănești, Hodac, Orșova curat române și Gurghiu mestecat, cu ocaziune stringend și rindurile a putut scote de membrii pe candidații ei și încă cu o mare majoritate.

Acosta însă nu le a convenit celor dela putere și din motive făcute poate chiar cu intențiune din partea presidiului că, adevăd din partea unui român și a doi magiari, s'au băgat în urnă ședule de voturi, fără a fi avut respectivii dreptul de votisare, însă în tustrele casurile numai decât după lăsarea ședulelor în urnă făcenduse observarea din partea unui bărbat de

incredere, că individul respectiv nu se află în lista alegătorilor, numai decât s'a sculat respectivă din urnă. Cu toate acestea făcându-se protest contra aleşilor români din motivul numit, deşi cum am dis candidaţii români au reuşit cu o mare majoritate, comisiunea pentru verificarea membrilor a dat loc protestului ordonând acum pentru a 3-ora alegere, care însă alegătorilor români li s'a făcut cunoscut abia cu 20 ore înainte de ziua alegerii şi astfel mulţi dintre alegătorii români fiind duşi la lucru, conducătorilor românilor le-a fost imposibil a se putea pune în conţelegere cu alegătorii români, într-o lua parte la alegere. Resultatul a fost, că alegătorii magiari au putut a reuşi cu candidaţii lor. Dar pardon! să revenim la obiect, am fost însă adevărat mai sus, că la alegerea din 31 Decembrie 1892 candidaţii români au reuşit cu o mare majoritate, fiindu-se alegerea după 5 ore p. m. inteligenţa română în număr destul de mare fiind depărtată dela vetrele sale şi în puterea iernei vrând nevrând a trebuit să tragă la hotelul dela Gurghiu așteptând rezultatul alegerii. Ce se vede însă când bărbaţii de încredere români, cari totă ziua începând dela 8 ore a. m. până la 5 1/4 p. m. au stat la postul lor, s'osese la hotelul din Gurghiu, spre a căpăta ceva de ale mâncării, căci dorea le ajunsesse a nu mânca nimic de dimineaţă până la acel timp şi spunând rezultatul voturilor, acesta se vede că nu le plăcu notarilor de altminterine români George Tirnovan, din Urişii superior şi socrusă Nicolae Mantza notariul Ibăneştiului, de ore ce numai decât şi-a făcut reflecşiunile, că numai împregiurării că ei nu şi-a făcut destul chiemării e de a se ascrie acest rezultat. Şi acum ca se repara ce a stricat, adevărat se fim înţeleşi, ca se se recomănde superiorilor ce fac numiţi notari? Să apucă şi prim pretorele suprem acasă la tribunalul din Oşorheiu pe: Ioan Mera învăţător gr. cat. Dimitrie Lupu învăţătoriu gr. ort. Zacharia Lupu paroch gr. ort. Dimitrie Lupu proprietari, Isidor Lupu jude comunal, toţi din G. Hodac asemenea pe Isidor Suceava învăţătoriu gr. ort., Ioan Cofariu învăţător gr. ort. Iuliu Mare învăţător gr. cat. Nistor Suceava proprietar cu toţii din Ibăneşti şi pe Nicolae Şara din Gurghiu, că acestia în 31 Decembrie 1892 au agitat în contra statului, ţinând toasturi antipatriotice şi revoluţionare. Urmarea a fost că în 12 Ianuarie 1893 tribunalul din Oşorheiu a emis o comisiă constatăre din fiscalul comitatens, un scriitor şi pretore, carea şi a implinit cu mare scumpătate misiunea, făcând perchişie domiciliară la locuinţa învăţătorului gr. cat. din G. Hodac Ioane Mera, la proprietarului din G. Hodac Dimitrie Lupu şi la locuinţa învăţătorilor din Ibanesti Isidor Suceava şi Iuliu Mare, se înţelege fără rezultatul dorit de aceea comisiune ér în Martiu 1893 au fost citaţi suspexţii suprascrişi la tribunalul dela Oşorheiu, fiind citaţi la acelaşi tribunal ca martori: Alecsandru Ternavean paroch gr. cat. în Hodac, Dumitru Dumbrava proprietar în Orşova. De însemnat e că comisiunea supra numită în 13 Ian. 1893 a ascultat ca martori: pe George Tirnovan, Nicolae Mantza, notari ceruali, Maftei Tirnovan jude comunal în Ibanesti, Mősz András hotelierul, Szabó József şi Fábíán József din Gurghiu. Tribunalul numit basat pe fasiunile martorilor George Tirnovan, Nicolae Mantza, Mafteiu Tirnovan şi încâtva a lui Szabó József pune sub acasă pe suspexţii suprascrişi, afară de Isidor Lupu judele din Hodac, care s'a dovedit, că n'a fost în hotelul Gurghiuului cu aceea ocaziune. Contra punerii sub acasă suspexţii numiţi au înaintat recurs, basându-se pe fasiunile martorilor, Alecsandru Ternavean paroch gr. cat. în Hodac, Dumitru Dumbrava proprietariu în Orşova,

Mősz András hotelierul şi Fábíán József, cari toţi an fost prezenţi cu aceea ocaziune în susţin, că fasiunile martorilor îngreunători sunt false. Tribunalul însă, citând din nou pe suspexţii în număr de 9 la Oşorheiu publică acestora sentinţa basată pe § 172 p. 2 prin care suspexţii sunt puşi sub acasă având a li se face cunoscută ziua pertractării finale. Fatala şi e acum satorită anume în 17 Februaru a. c. cal. nou.

Că tribunalul numit intenţionează pedepsiarea acusaţilor numiţi se poate deduce din motivul, că la pertractarea finală sunt chemaţi numai martori îngreunători ér cei cari susţin nevinovaţia acusaţilor deşi în număr mai mare, nu sunt citaţi ca astfel majoritatea martorilor se fă luată în seamă la aducerea sentinţii. Despre rezultatul pertractării finale, cu permisiunea onorabilei redacţiuni a „Telegrafului Roman“ în voi ţinea de datorinţă ai face cunoscut onoraţilor cetitori ai „Telegrafului Român“. Grele timpuri am ajuns!

*Un alegătoriu român
al cerc. Gurghiu.*

De sub pôlele Munţilor-Apuseni,
în Ianuarie, 1894.

Dle redactor! Poporul român de prin părţile noastre a început de vreo câţiva ani a da ovreilor cinstea ce o merită.

Şi decă poporul nostru cunoscă mai demult pe aceste lipitori atât de păgubitoare pentru noi, mulţi oameni de prin acele sate pe unde trăesc ovrei ar sta cu mult mai bine de cum stau astăzi.

Nu am avé cuvinte a ne plânge contra acestor lipitori, decă după ce se satură de pe spinarea românului nu i am vedé şi pe ei alătura cu duşmanii nostri, lucrând contra intereselor noastre, contra intereselor celui popor cari i'au ocrotit şi ţinut la senu lui mai mult de milă decât de silă.

De şi scim cu toţii ce au fost şi cine sunt ovreii pentru noi, totuşi aflăm şi astăzi oameni preţinşi conducători ai poporului, cari sprijinesc şi fac tot ce le stă în putinţă pentru ovrei, fie chiar şi în detrimentul şi spre nimicirea vre-unui român.

Nu am avut şi nu am scopul de a demasca pe nimenea, pentru toate nimicurile, căci ştiţi este, că pădure fără uscătură nu există; dar ce e prea mult încă nu e sănătos.

Cunosc notariu român se fie cu iertare, care se poate numi învăţăcelul lui M. Gergeluţ. Ca se în fac onore ca şi de o persoană aşa „cinstită“ s'ar mai ocupa cineva şi serios, nu află de consult a întina colonele „Telegrafului Rom.“ cu numele lui, fără întrécăt îl descriu, că atât în formă cât şi în cultură află la densusul intrupate şi întrunite toate calităţile unui cismaş ungur de pe sate.

Acest notariu, de alt cum destul de sărac cu duhul, ca se şi dovedescă puterea şi decsteritatea de conducător, isprăvesce multe lucruri „vrednice“ csi vor fi o tristă suveniră pentru posteritate.

Dintre multele isprăvuri ale acestui notariu voesc la acest loc a aminti numai un cas, ca astfel publicul cetitoriu se vadă cum bate Ddeu pe unele comune.

În comuna G. jidovii abusând de bunătatea poporului de-o parte şi sprijiniţi de notariu de altă parte, au jucat şi joca un rol însemnat.

Ca să se pună stavilă multor şarlatanii ovreesi şi ca o parte din banul românului se ajungă iar la român, un român de prin părţile Seliştei a avut salutara idee a deschide o boltiţă în respectiva comună.

„Cutesanţa“ acesta a românului a supărat rău atât pe ovrei cât şi pe notărăşel, căci românul face concinţă ovreilor.

Urmarea a fost că pe bietul boltaş l'a citat notariul de mai multe ori la cancelaria unde l'a provocat ca se abdică de a mai ţinea boltă; dar cu totă hărnicia lui nu şi-a ajuns „cinstitul“ scop.

Lucru e vedit, că notariul a făcut acesta la cererea unui ovreu. —

Că ce merită un astfelu de notariu las se judece onoratut public cetitor.

Casul acesta mi-a dat ansă ca se mai descriu şi un alt cas.

E lucru ştiut că pe sub pôlele munţilor apuseni numai mărginenii sunt cari cutreeră satele şi fac preţuri la mere.

Unul dintre neguţătorii de mere mi se plângea odată, că din motivul că nu a „cinstit“ pe un notariu cu atâta daci de mere cât a pretins notariul, l-a pus la o dare de venit de la usturat inima, şi de carea numai bietul om scie cum a scăpat.

Pe acesti oameni cari pôte de multe ori nu se neguţătoresc cu banii lor şi cari pe lângă că varsă atâta bani pe mere, mai plătesc şi lucrători forte bine s'ar cuveni se-i spriginim cel puţin cu ajutoare morale şi se-i înbărbătăm. Însă dorere! că chiar aceia cari trag mai mult folos din bani se-i lasă acei negustori, chiar aceea fi persecută.

Obrasnică pretensiune, se împrumuţi parala se trudesci şi şi nopte şi dobândă se fie silit se o arunci în gura...

Iată cum spriginesc unii oameni preţinşi conducători, pe cei ce ar voi se întreprindă atari lucruri, ce numai spre bucurie şi onore ne pot servi.

Atari fapte fie-le căpătiu!

Pleasnă.

Presa literară.

Sub această titlă „Ţara“ publică neste date interesante cu privire la starea foilor şi revistelor noastre literare-beletristice. Estragem din aceste următoarele, făcând în urmă unele întregiri şi reflecşiuni, cu privire la presa noastră literară din Transilvania şi Ungaria:

Constatăm cu bucurie, că în anii din urmă s'a accentuat un curent sănătos în gustul literar al publicului nostru cetitor. De unde acum câte-va decenii nu puteai găsi nici un editor pentru scrieri literare, fie cât de escelente, aşi librării alérgă după puţinii scriitori de talent, pe cari îi avem pentru ca să ia în editură operele lui. Acesta dovedescă că scrierile, de adevărată valoare literară sunt căutate şi gustul literar al cetitorilor începe a se desvolta în o direcţie sănătoasă.

Încutestabil că „Convorbirile literare“ din Iaşi au meritul primordial în determinarea curentului sănătos în gustul literar al publicului nostru.

Înfiinţate în 1866, „Convorbirile literare“ au susţinut o luptă energetică în contra neologistilor şi a etimologistilor extremi, cari voiau să ne croiescă o limbă latină cu un spirit străin de spiritul limbei noastre, străin de acel spirit fermecător ce isbucnesc cu bogăţie din doinele şi baladele noastre populare.

Odată drumul deschis de „Convorbiri“, rënd pe rënd au început să apară numeroase reviste literare, din cari cele multe au dispărut ca un meteor.

A rămas „Revista Nouă“ a dlui Hajdău. Împrejurul stindardului literar ridicat de genialul Hajdău s'a grupat Delavrancea, Vlahuţă Carageali şi Speranţă. Redactată cu inteligenţă şi cu un gust estetic superior, „Revista Nouă“ a prins adânci rădăcini şi ea aşi răspândită atât în ţară, cât şi în Transilvania, Banat, Crişana şi Bucovina.

Acum în urmă au apărut câte-va giare literare tendenţioase cum sunt „Adevărul“ literar, „Lumea Nouă“ a dlui Gherea şi „Viaţa“ a dlui Vlahuţă şi dr. Ureche. Aceste din urmă fac mai mult o literatură militantă decât beletristică. Urmază apoi alte

reviste de a doua mână, cum sunt „Revista Literară“, „Literatorul“, etc.

„Lumea Ilustrată“ este prima revistă ilustrată pentru familie. E redactată cu multă îngrijire şi în ore cari condiţii estetice, dar fără nici o pretenţie literară.

În Transilvania cea mai veche revistă literară este „Familia“, din Oradea Mare înfiinţată în 1865 de d. Iosif Vulcan. Apoi urmază „Amicul familiei“ din Gherla „Fôia Poporului“, care e mai mult socială şi economică.

Acum o lună a apărut o revistă ilustrată pentru familie sub direcţia dlor Carageali, Coşbuc şi Slavici, toţi bărbaţi cu o reputaţie bine definită în literatură. Titlul revistei este „Vatra“.

Redactată cu multă eleganţă bogată şi variată, cu dece ilustraţii frumos executate „Vatra“ este prima revistă beletristică şi de familie, pe care o avem în ţară.

*

Ce se ţine de noi ardelenii, trebuie să mărturisim, că miscarea literară la noi e de tot restrinsă. Politica ne preocupă pe toţi şi literatură se cetesc la noi puţină, forte puţină şi se face şi mai puţină. O puri literare de valoare la noi nu p'ea apar şi se cetesc mai cu seamă cele din România. Asemenea stă şi cu foile literare — beletristice. Noi avem de tot puţine şi aci trebuie să facem unele rectificări la articolul din „Ţara“. Afară de „Familia“ noi nu avem acum altă foie literară decât „Minerva“ din Bistriţa cu un cerc cam restrins. „Amicul Familiei“ a dispărut de câţiva ani, şi ca continuare a lui apăruse anul trecut „Lumea literară“ tot în Gherla, redactată de d-l G. Simu. A trebuit însă să înceteze şi acesta din lipsă de abonanţi. Foile literare din România, deşi unele escelente, nu pătrund în publicul nostru din diferite cauze, sunt pentru noi prea scumpe, vin neregulat din cauza poştii etc.

Ar fi forte mult de dorit, ca să apară şi la noi o foie literară-beletristică bună, care dacă va fi bine redactată, va fi, precum credem, spriginită de public.

Bibliografie.

„Lumea Ilustrată“. Sumarul broşurei 8 (Nr. 15—16) din anul II.

Tecst:

A mea este răsurarea, roman. — Onore şi datorie, roman. — Istoria prinţului care cere luna, poveste africană. — Primul sextet din Bêrlad. — Nisa, trad. liberă. — Felurimi. — Comora casei şi a familiei. — Melancolie, poezie. — Danciul împărţit, anecdotă. — Mama, nuvelă. — Vezi tu, poezie. — Biata florie, poes. e. — De la ferăstră, poezie în prosă.

Ilustraţiuni sunt 10 cu un Supliment: Bocacio la Curtea Reginei Ioana de Neapole, tablou de P. Salinas.

Diverse.

O legendă a Marocului. Un ore care sultan porunci, într-o bună dimineaţă, primului său ministru să facă o listă esactă de toţi dobitoicii din imperiul său. Vizirul se puse pe lucru şi în capul listei, care era forte lungă, scrisese numele suveranului său.

El era bine dispus şi se mulţami să întrebe pe ministru ce-l făcuse să merite o aşa de mare cinste?

„Sire, răspuse acesta, v'am pus pe listă pentru că nici n'a trecut două zile, de când aşi încredinţat niste sume de bani importante, ca să cumpere cai din străinătate, unor oameni cu totul necunoscuţi şi care nu se vor întorce nici odată.“

— Aşa crezi tu? Dar dacă se vor întorce?

— Atunci am să şterg numele d-tale şi îl voi pune pe al lor în capul listelor.

Loterie.

Miercuri în 14 Februaru n. 1894

Brünn: 45 3 59 18 54

